

KAI KURIOS LIETUVOS TEISĖS KŪRIMO PROBLEMOS IR KONSTITUCINIS TEISMAS

E. doc. p. Juozas Žilys

Konstitucinės teisės katedra, Lietuvos teisės akademija, Ateities g. 20, 2057 Vilnius

Spaudai pateikta 1999 m. gegužės 10 d.

S a n t r a u k a

1992 m. spalio 25 d. įvykusiame referendume buvo priimta Lietuvos Respublikos Konstitucija. Konstitucijoje buvo įtvirtinta konstitucinės priežiūros doktrina ir konkreti jos išraiška — Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. Konstitucinio Teismo įkūrimas ir jau išsiplėtojusi praktinė jo veikla skatina nuodugniau įvertinti šios institucijos vietą ir vaidmenį šalies teisės sistemoje. Tokių tikslą lemia neabejotinai aktyvi Konstitucinio Teismo veikla Lietuvos teisės kūrimo procese.

Lietuvos valstybės organizacijos vidaus ryšių suderinimas tiesiogiai siejasi su dinamiška teisės raida, tačiau kuriant Lietuvos teisę susiduriama su daugeliu teorinių ir praktinių problemų. Šie procesai suponuoja kai kuriuos objektyvaus ir subjektyvaus pobūdžio prieštaravimus. Vienas iš jų — įstatymų, poįstatyminių teisės aktų normų prieštaravimai Konstitucijai.

Konstitucinio Teismo nutarimai, įvertinantys, ar teisės normos atitinka Konstituciją, visada sukelia teisinius, visuomeninius padarinius. Tais atvejais, kai teisės norma pripažįstama prieštaraujančia Konstitucijai, atsiranda realūs teisiniai padariniai — ši teisės norma pašalinama iš teisės sistemos, jos nebegalima taikyti. Ir šiuo, ir kitu atveju, t.y. tuomet, kai teisės normos teisėtumas nepaneigiamas, Konstitucinio Teismo nutarimo argumentai bei motyvai gali būti vertinami ir teisės šaltinių aspektu. Taigi akivaizdu, jog Konstitucinio Teismo aktai, kad ir kaip juos vertintume teisės šaltinių sistemoje, yra realus teisinis reiškinys, kurio išsamesnė mokslinė apžvalga padės platesniu teisiniu požiūriu įvertinti teisės kūrimo Lietuvoje problemas.

Autoriaus nuomone, reikšmingiausias ir lemiamas Konstitucinio Teismo aktų vaidmuo yra tas, kad jais nuolatos pabrėžiamas fundamentalus Konstitucijos viršenybės principas. Tai labai svarbu būtent dabar, kai yra formuojama Lietuvos teisė. Šie aktai svarbūs ir politiniame procese, kadangi jie sudaro prielaidas išvengti aštresnių konfliktų, politinius ginčus išspręsti būtent Konstitucijos pagrindu.

Teisinės pozicijos, kurias savo nutarimuose formuluoja Konstitucinis Teismas, dažnai yra nenaujos, žinomos lyginamojoje teisėje, tačiau, šiaip ar taip, jos yra svarbios būtent dabar, kai teisė neretai kuriama ir gaivališkai, ir prieštaringai. Štai kelios tokios teisinės pozicijos: įstatymo ar poįstatyminio akto galios negalima nukreipti į praeitį; poįstatyminiais teisės aktais negalima peržengti įstatymo veikimo ribų; teisės normų sistemoje negali būti tokių teisės normų, kurios viena kitai prieštarautų arba viena kitą neigtų; bendrasis įstatymo tikslas turi atitikti įstatymo normų turinį. Tai tik keletas teisinių pozicijų, kurios vienu ar kitu aspektu nagrinėjamos ir šiame straipsnyje.

Vienas ryškiausių mūsų dabarties ypatumų yra Lietuvos teisės kūrimasis. Šį procesą lemia daugelis veiksnių: Lietuvos vidaus ir užsienio politikos prioritetai, visuomenėje paplitusios politinės ir teisinės idėjos, politinių partijų programos ir siekiai, išskilių mokslo ir politikos asmenybių subjektyvios pažiūros, t.y. objektyvūs ir subjektyvūs veiksniai.

Stebint, kaip kuriasi Lietuvos teisė, galima pasakyti, kad tai yra sudėtingas, neretai prieštaringas reiškinys. Siekiant įgyvendinti valstybės vidines ir išorines funkcijas ir aktyviai kuriant teisės normas, neišvengiama ir teisės sistemos, atskirų įstatymų ar teisės normų neatitikimo, hierarchinio teisės normų prieštaravimo, prasilenkimo su sistemos vidaus logika

ir jos dėsniais. Kartais, perimant lyginamojoje teisėje žinomus teisės institutus, nepakankamai visapusiškai pažvelgiama į tai, kaip šie teisiniai reiškiniai derinasi su Lietuvos teisine sistema, teisės tradicijomis. Pakeitus vieną teisės sistemos grandį, užmiršamos kitos dalys. Tokiu atveju institucijos, taikančios teisės normas, patiria ne tik teisinį diskomfortą. Ar ne ir dėl šios priežasties bendrosios kompetencijos teismai, susidūrę su teisinio reguliavimo ydomis, neretai daro klaidų, neišvengia neigiamos žmonių reakcijos? Šias problemas vertinant kaip tam tikrą dabarties neišvengiamybę, pasakytina, kad Konstitucinis Teismas savo nutarimais ne tik šalina Konstitucijos neatitinkančias teisės normas. Neretai įstatymų leidėjui „suflierojama“, kurios normos ydingos, kokių esama spragų, primenamos teisės vertybės, kurių tiesiog negalima pamiršti ar ignoruoti.

Konstitucinio Teismo nutarimai, juose suformuluoti argumentai byloja apie siekį įstatymų leidėjo sukurtą įstatymo normą vertinti atsižvelgiant į plačią konstitucinių vertybių panoramą, t.y. atsižvelgiant į Konstitucijos vientisumo principą. Neabejodamas geromis įstatymų kūrėjo paskatomis, Konstitucinis Teismas įgyvendino savo priedermę ir šalino iš teisės sistemos tas normas, kurios forma ar turiniu prieštaravo Konstitucijai, jos principams ar nuostatomis. Būtent ši funkcija apibūdina išskirtinį Konstitucinio Teismo vaidmenį kuriant Lietuvos teisę.

Nuo pat pirmųjų nutarimų Konstitucinis Teismas atkakliai pabrėžia Konstitucijos viršenybę kaip visuotinę vertybę. Konstitucinis Teismas, teisės normų teisėtumą vertindamas vadovaudamasis konstitucinėmis vertybėmis, teigia, kad Konstitucijos laikymasis, vienodas jos normų supratimas yra svarbus veiksnys ne tik teisės normų kūrimo veikloje, bet ir politiniuose procesuose. Daugelis aktualijų, jeigu diskusijoje bus remiamasi Konstitucijos normomis ir nuostatomis, įgis visai kitokį pobūdį ir prasmę. Konstitucinės, teisinės tvarkos laikymasis, ką nuolatos pabrėžia Konstitucinis Teismas, ypač reikšmingas platesniu aspektu: sociologiniai tyrimai rodo, jog Lietuvoje nemaža dalis žmonių mano, kad tam tikromis aplinkybėmis galima ignoruoti įstatymą [1].

Viena iš ryškesnių teisinio reguliavimo problemų, kurios iškyla Konstitucinio Teismo nagrinėtose bylose, buvo **įstatymo ar poįstatyminio akto galios nukreipimas į praeitį**.

Toks teisės normos kūrėjo elgesys beveik visada sukelia neigiamus, kartais nepažaisomus padarinius, taip pat visuomenės netikrumą, nepasitikėjimą įstatymų leidėjo nuoseklumu. Konstitucinis Teismas teigia, kad įstatymo ar kito teisės akto galia nukreipiama į ateitį. Negalima iš asmens reikalauti laikytis taisyklių, kurių jo veiklos metu nebuvo, ir todėl jis negalėjo žinoti būsimų reikalavimų. Teisės subjektas turi būti tikras, kad jo veiksmai, padaryti vadovaujantis teisės aktais, galiojusiais veiksmy padarymo metu, bus laikomi teisėtais. Priešingu atveju pats įstatymas netektų autoriteto, ir tai kliudytų nustatyti tvirtą teisinę tvarką. Šio principo pažeidimą Konstitucinis Teismas visada vertino kaip esminę prielaidą pripažinti teisės aktą neteisėtu.

Lietuvos teisinėje sistemoje nėra deleguotos įstatymų leidybos. Ši aplinkybė buvo svarbus kriterijus vertinant, kaip poįstatyminiai teisės aktai atitinka įstatymus. Aišku, įstatymo ir poįstatyminio teisės akto sąveika yra sudėtingas reiškinys. Atsižvelgiant į tai, kad labai daug įstatymų įgyvendinimo klausimų reguliuojama Vyriausybės nutarimais, Konstituciniam Teismui teko vertinti, ar vykdomoji valdžia neperžengė savo įgaliojimų.

Konstitucinio Teismo nutarimuose suaktualinti ir kiti teisinio reguliavimo klausimai. Štai kad ir **įstatymo tikslo bei įstatyme suformuluotų teisės normų turinio santykio problema**. Aišku, kad Konstitucinis Teismas tik tam tikru mastu gali vertinti, kokio tikslo siekė įstatymų leidėjas konkrečiame teisės akte formuluodamas normų sistemą. Šis tikslas dinamiškai gali keistis veikiant įvairiems socialiniams veiksniams. Taigi tikslo ir konkrečių teisės normų sąveikos aktualija yra sudėtinga, neretai prieštaringa. Ją įvertinti ir teisės normos teisėtumą ar neteisėtumą konstatuoti galima tik konkrečiu atveju, t.y. remiantis konkrečios bylos ištirtais ir įvertintais teisiniais reiškiniais ir aplinkybėmis. Vienoje byloje Konstitucinis Teismas įvertino teisės akto konstitucingumą tik toje konkrečioje byloje, tačiau padarytos išvados turi ir platesnę reikšmę [2]. Konstitucinis Teismas sakė, kad, tiriant teisės normos teisėtumą, be kitų aplinkybių, būtina įvertinti ir tai, ar teisės normos, nustatančios specialias sąlygas, pvz., padengiant tik kai kurių žmonių paskolas bankui, atitinka teisės akto paskirtį ir tikslą. Konkrečioje byloje, apie kurią mes kalbame, Konstituciniam Teismui nereikėjo plačiau tirti,

kokio tikslo įstatymų leidėjas siekė: šis tikslas buvo suformuluotas pačiame įstatyme. Byloje buvo pakankamai akivaizdu, kad Vyriausybės nutarimo norma, dėl kurios teisėtumo pareiškėjas abejojo, neatitiko įstatymo tikslo. Konstitucinis Teismas padarė išvadą, kad Vyriausybė, galėdama taikyti ir kitas žemės ūkio reguliavimo priemones, neturi valstybės finansinių išteklių naudoti tikslams, kurie nesuderinami su įstatyme numatytų priemonių bendrąja prasme.

Įstatymų ydingumas. Šią sąvoką vartojame neatsitiktinai. Teisės normos konstitucingumo įvertinimas yra įvairiapusės teisinės veiklos rezultatas, o konkrečiau kalbant – Konstitucinio Teismo atliktos analizės padarinys. Konstitucinio Teismo nutarimų tekstuose dažnai galima rasti įvertinimų, kad teisės norma yra ydinga, neapibrėžta. Tačiau tokius apibūdinimus Konstitucinis Teismas vartoja skirtingose teisinėse situacijose. Vienu atveju teisės normos ydingumas ar neapibrėžtumas būna pagrindas pripažinti ją prieštaraujančia Konstitucijai, kitu atveju ydingumo ar neapibrėžtumo sąvokos vartojamos tų teisės normų atžvilgiu, kurių teisėtumas neginčijamas. Trumpai paanalizuokime kiekvieną iš šių atvejų.

Pirma. Įvertinti, ar teisės norma yra teisėta, ar neteisėta, galima tik visapusiškai išnagrinėjus jos prigimtį, turinį, santykį su visu konstituciniu tekstu ar su konkrečia konstitucine norma. Ne tik Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, bet ir kitų Europos valstybių konstituciniai teismai nuolatos susiduria su svarbia dilema: kiek reikia sukaupti informacijos, kad būtų galima teigti, jog teisės norma yra neteisėta, t.y. prieštarauja Konstitucijai. Į šį klausimą tiesiai atsakyti neįmanoma. Aišku, galima sakyti, jog konkretų sprendimą Konstitucinio Teismo teisėjai priims tik tuomet, kai visiškai įsitikins, kad teisės normos pobūdis, jos turinys akivaizdžiai prieštarauja Konstitucijai. Toks konfliktas, arba, kitaip sakant, tai, kad teisės norma neatitinka Konstitucijos, gali būti pagrįstas įrodžius, kad teisės norma yra tiesiog ydinga, neapibrėžta. Kartu reikia dar sykį pažymėti, kad tokios teisinio reguliavimo problemos turi būti ne menamos, bet visiškai akivaizdžios.

Antai vienoje byloje analizuojant komisijos, organizuojančios radijo ir televizijos tinklų nuomos konkursus, teisinį statusą, buvo pabrėžtas šios komisijos teisinio statuso ydingumas ir dviprasmiškumas. Kartu buvo konstatuota, kad to nepakanka atitinkamoms teisės normoms pripažinti prieštaraujančiomis Konstitucijai, nes komisijos teisinis statusas nesukuria jai realių teisinių prielaidų kišti į visuomenės informavimo priemonių veiklą joms rengiant ir skleidžiant informaciją ir juo labiau jas cenzūruoti [3].

Apie Konstitucinio Teismo siekį pagrįsti savo nutarimą tik svariais, abejonių nekeliančiais argumentais, byloja ir atvejis, kai reikėjo nustatyti, ar priimant įstatymą dėl Seimo rinkimų įstatymo pakeitimų nebuvo pažeistos Seimo statuto, beje, turinio įstatymo galia, normos. Ir šiuo atveju Konstitucinis Teismas pabrėžė, kad dėl procedūrinio pažeidimo (nebuvo Biudžeto ir finansų komiteto išvados) mažareikšmiškumo jis neranda pakankamo pagrindo daryti išvadą, kad priimtas įstatymas prieštarauja Konstitucijai [4].

Iš paminėtų keleto bylų pavyzdžių galima daryti apibendrinamąją išvadą, kad Lietuvos Konstituciniam Teismui būdingas savo funkcijų ir uždavinių supratimo nuosaikumas. Jis niekada neskubės be akivaizdžių įrodymų teigti, kad teisės normos kūrėjas peržengė konstitucinio teisėtumo ribas.

Antra. Teisės normos teisėtumo tyrimas Konstituciniame Teisme visada yra susijęs su daugelio teisinių reiškinių, teisinių faktų vertinimu, teisės institutų analize. Siekiant galutinio tikslo – įvertinti teisės normos konstitucingumą, dažnai sukaupiama labai daug informacijos ne tik apie ginčijamą teisės normą, bet ir gretutines teisinio reguliavimo problemas. Konstituciniam Teismui visada bus aktualu nuspręsti, kaip pasielgti su informacija, kuri tartum neturi didesnės įtakos nagrinėjant konkrečią konstitucingumo problemą. Kita vertus, dažnai būna akivaizdu, kad teisės akto kūrėjas tiesiog nepastebėjo teisinio reguliavimo dviprasmiškumo, ydingumo ir kitų neigiamų dalykų. Kaip šiais atvejais elgtis Konstituciniam Teismui?

Pasitelksime keletą pavyzdžių iš Konstitucinio Teismo darbo praktikos. Pavyzdžiui, Konstitucinis Teismas nagrinėjo Respublikos Prezidento paklausimą, ar per Seimo narių rinkimus nebuvo pažeistas Seimo rinkimų įstatymas [5]. Pateiktoje išvadoje Konstitucinis Teismas, be argumentų ir motyvų, paneigiančių galimybę pripažinti, kad įstatymas buvo pažeistas, nustatė ir keletą kitų teisinių aplinkybių. Viena iš jų – Seimo rinkimų įstatymo nuo-

stata „šiuurkštūs šio įstatymo pažeidimai, padaryti rinkimų apylinkėje arba rinkimų apygardoje” ne visai laiduoja visokeriopą teisinį reguliavimą sprendžiant rinkimų metu iškilusius konfliktus. Toje pačioje išvadoje Konstitucinis Teismas atkreipė dėmesį ir į tai, kad „Seimo rinkimų įstatymas nenumato pakankamų teisinių garantijų, užkertančių kelią skelbti kompromituojančią medžiagą rinkimų agitacijos draudimo metu”. Taigi šiuo atveju Konstitucinio Teismo teiginiai vertintini net ne kaip rekomendacijos įstatymų leidėjui, o tik kaip tam tikros pastabos. Konstitucinis Teismas prognozuoja, kad nevisapusiškas teisinis reguliavimas šiuo atveju gali lemti teisinių sprendimų priėmimo problemas nagrinėjant su rinkimais susijusius ginčus.

Kitu atveju Konstitucinis Teismas ryžosi dar plačiau atskleisti teisinio reguliavimo ydingumą. Taip atsitiko nagrinėjant bylą, ar Vyriausybės nutarimo, reglamentuojančio sužeistų ar žuvusių ryšium su tarnyba asmenų draudimo valstybės lėšomis, kai kurios normos atitinka įstatymą [6]. Konstitucinis Teismas savo nutarime stengėsi atkreipti įstatymų leidėjo dėmesį į tai, kokių pagrindinių taisyklių reikėtų laikytis reguliuojant būtent šiuos santykius. Svarbiausia teisinio reguliavimo problema buvo ta, kad nebuvo atsižvelgta į priežastingumo ryšį tarp nukentėjusiojo veiksmų ir jų padarinių. O priežastys, kurios paskatino Konstitucinį Teismą ryžtis plačiau išdėstyti savo nuomonę apie minėtų santykių reguliavimą, rėmėsi suvokimu, koks gyvybiškai svarbus žmonėms yra būtent žalos atlyginimo konstitucinis principas.

Paminėjus šiuos pavyzdžius, galima daryti keletą išvadų. Reikėtų pabrėžti, kad Konstitucinis Teismas pareiškė neginčijamų teisės normų, jų tarpusavio sąveikos ydingumą nurodo tik išimtiniais atvejais, t.y. tada, kai šis ydingumas yra akivaizdus, ir ypač tada, kai tai siejasi su žmonių teisių apsauga. Konstitucinio Teismo atsargumą šiuo požiūriu lemia jo paties suvokimas, kad, susižavėjus neginčijamų teisės normų turinio analize ir pastebint jų netikslumus, galima peržengti Konstitucinio Teismo įgaliojimų ribas. Taigi galima prognozuoti, kad Konstitucinis Teismas kiekvienu atveju įvertins, kaip elgtis pastebėjus teisinio reguliavimo ydingumą. Vienais atvejais jis bus neutralus teisinio teksto atžvilgiu, kitais atvejais, siekdamas aktyviau dalyvauti Lietuvos teisės kūrimo procese, pasakys savo nuomonę apie teisinio reguliavimo nesklaidumą.

Teisės spraga. Į šią aktualiąją dėmesį atkreipiame neatsitiktinai. Su ja nuolatos susiduria ir teisė taikančios institucijos, ir, aišku, Konstitucinis Teismas, kai reikia spręsti, ar teisėti įstatymai bei kiti teisės aktai.

Konstitucijos ir Konstitucinio Teismo įstatymo normų analizė sudaro prielaidas teigti, kad Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, priešingai negu kitų Europos valstybių konstituciniai teismai [7], neturi Konstitucinių galimybių įvertinti, kad teisės spraga, konkrečių visuomeninių santykių teisinis nesuregulavimas prieštarauja Konstitucijai. Būtina pabrėžti, kad Konstitucinio Teismo pozicija šiuo atžvilgiu apskritai yra nedviprasmiška. Susidūręs su akivaizdžia teisės spraga, Konstitucinis Teismas konstatuoja savo teisinio statuso ypatybes, pabrėžia, kad pašalinti teisės spragą yra įstatymų leidėjo prerogatyva, ir tuo remdamasis priima atitinkamą sprendimą. Tiesa, vienu atveju Konstitucinis Teismas, nustatęs teisės spragą, tai įvertino kaip prielaidą nepripažinti teisės normos prieštaraujančia Konstitucijai [8], o kitu atveju – nutraukė pradėtą bylą [9]. Vertindami teises situacijas, kurios buvo šiose bylose, turėtume pabrėžti tą aplinkybę, kad ginčijami teisės aktai nebuvo tiesiogiai susiję su žmonių teisių ar laisvių apsauga.

Dabar paminėsime vieną bylą, kurioje Konstitucinio Teismo motyvai ir argumentai pagrindžiant nutarimo rezoliuciją susiję su teisės spragos problema, tačiau jau kitu aspektu. Taigi toje byloje buvo tiriama, ar Valdininkų įstatymo normos, reguliuojančios valdininkų teises viešai pareikšti savo nesutikimą su Seimo, Prezidento, Vyriausybės vykdoma politika, ribojimas atitinka Konstituciją. Apibendrinami argumentus ir motyvus, kurie buvo išdėstyti nutarime, galime teigti, kad Konstitucinis Teismas akivaizdžiai susidūrė su tokiais teisės normų neaiškumais, kurie buvo labai artimi teisės spragos sampratai. Tačiau Konstitucinis Teismas, taip apibūdinamas situaciją, būtų tiesiog užkirtęs sau kelią įvertinti teisės normos teisėtumą. Konstitucinis Teismas konstatavo: „Dėl tokio įstatyminio suregulavimo neapibrėžtumo, normos dispozicijos ir sankcijos tarpusavio nesuderinamumo valstybės tarnyboje atsiranda teisinis neaiškumas ir netikrumas [...]. Toks ydingas suregulavimas neatitinka šiuo

atveju siekiamų tikslų – valstybės valdymo teisėtumo, stabilumo, patikimumo, efektyvumo. Jis taip pat nesiderina su konstituciniais žmogaus teisių apsaugos principais, iš jų ir tuo, kad ribojimai gali būti nustatomi, [...] nepažeidžiant pusiausvyros tarp siekiamo tikslo ir teisės apribojimo” [10].

Teisės spragos problemos Konstitucinio Teismo nutarimuose apibūdinimas būtų neišsamus nepaminėjus dar vieno atvejo. Nagrinėdamas bylą, kurioje reikėjo nustatyti, ar teisės aktai, reguliuojantys valstybės paslapčių užtikrinimą, neprieštarauja Konstitucijai, Konstitucinis Teismas atkreipė dėmesį į tai, kad Civilinio proceso kodekse nėra reglamentuojama, kuriomis teisės normomis remtis teisme nagrinėjant bylą, kai iškyla valstybės paslapties problema. Kadangi toks nesureguliuojamas tiesiogiai nebuvo susijęs su ginčo dalyku, Konstitucinis Teismas tik atkreipė dėmesį į tai, jog būtina procesiniu įstatymu sureguliuoti valstybės paslapties panaudojimo ir apsaugos santykius teismo procese [11].

Taigi iš pateiktų pavyzdžių aišku, kad Konstitucinis Teismas, susidūręs su teisinio nesureguliuojamos problema, elgiasi nevienareikšmiškai. Vienais atvejais Konstitucinis Teismas ryžtingai pasako, kad pašalinti teisės spragą yra įstatymų leidėjo prerogatyva, kitais atvejais, konstatavęs įstatymo ar teisės normos neapibrėžtumą, kuris akivaizdžiai panašus į teisės spragos apibūdinimą, tačiau nėra svarių argumentų pasakyti, kad tai yra būtent teisės spraga, jis priima nutarimą remdamasis motyvais, kurių pakanka pagrįsti vieną ar kitą išvadą.

Prognozuojant, kad Konstitucinis Teismas ir ateityje susidurs su teisės spragos problema, galima manyti, kad šie klausimai sudomins įstatymų leidėją. Teisinio reguliavimo tobulinimo variantų gali būti įvairių. Vienas iš jų – suteikti Konstituciniam Teismui galimybę pripažinti teisinį nesureguliuojamą prieštaraujančiu Konstitucijai. Galbūt toks sprendimas galėtų būti taikomas tik teisės normoms, kurios reguliuoja pagrindinių žmogaus teisių ir laisvių įgyvendinimą. Pagaliau tai yra diskusijos objektas.

Teisės spraga Konstituciniam Teismui priėmus nutarimą. Konstitucijos 107 str. pirmojoje dalyje yra suformuluota pagrindinė taisyklė, apibūdinanti Konstitucinio Teismo nutarimų teisinius padarinius. Čia sakoma: “Lietuvos Respublikos įstatymas (ar jo dalis) arba kitas Seimo aktas (ar jo dalis), Respublikos Prezidento aktas, Vyriausybės aktas (ar jo dalis) negali būti taikomi nuo tos dienos, kai oficialiai paskelbiamas Konstitucinio Teismo sprendimas, kad atitinkamas aktas (ar jo dalis) prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai”. Konstitucinio Teismo įstatymo 72 str. detalčiau reglamentuojami šie klausimai: “Visos valstybės institucijos bei jų pareigūnai privalo panaikinti savo priimtus poįstatyminius aktus ar jų nuostatas, kurie pagrįsti pripažintu nekonstituciniu teisės aktu. Neturi būti vykdomi sprendimai, pagrįsti teisės aktais, kurie pripažinti prieštaraujančiais Konstitucijai ar įstatymams, jeigu tokie sprendimai nebuvo įvykdyti iki atitinkamo Konstitucinio Teismo nutarimo įsigaliojimo”.

Vertinant nurodytas teisės normas, iš pirmo žvilgsnio atrodytų, kad jas įgyvendinant neturėtų kilti papildomų problemų. Tačiau akivaizdu ir tai, kad Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, kaip ir kiti Europos valstybių konstituciniai teismai, paneigdami įstatymo ar poįstatyminio akto teisės normą, iš esmės sukuria tam tikrą teisinio reguliavimo vakuumą. Čia reikėtų atkreipti dėmesį į esminę aplinkybę: Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, skirtingai negu kiti konstituciniai teismai [12], nepanaikina teisės normos. Jis tik pasako, kad konkrečios teisės normos negalima toliau taikyti. Formaliai vertinant šią situaciją būtų galima teigti, kad Konstituciniam Teismui priėmus nutarimą, spragų teisėje neatsiranda. Būtent toks vertinimas būtų pagrindas teigti, kad Konstitucinis Teismas nesiveržia į įstatymų leidėjo ar Vyriausybės veiklos sritį. Taip suvokiant ir aiškinant šią situaciją, švelninamos ne tik valstybės institucijų sąveikos problemos, bet neteikiama didesnės reikšmės ir padariniams, atsirandantiems Konstituciniam Teismui priėmus nutarimą dėl teisės akto pripažinimo neteisėtu, t.y. prieštaraujančiu Konstitucijai.

Vengdami platesnės diskusijos, galime pasakyti, kad reali padėtis nesikeis: teisės normas taikančios institucijos vis tiek susidurs su teisės spragos problema. Tiesa, galime daryti prielaidą, kad tokiais atvejais bendrosios kompetencijos teismas galėtų remtis Civilinio proceso kodekso 11 str. numatyta taisykle: “Jeigu nėra įstatymo, reguliuojančio ginčo santykį, teismas taiko įstatymą, reguliuojantį panašius santykius, o jei ir tokio įstatymo nėra –

vadovaujasi bendraisiais Lietuvos Respublikos įstatymų pradmenimis ir jų prasme”. Taigi nagrinėjantis konkrečią bylą teismas turi galimybę pasiremti teisės normos analogija. Tačiau į kur kas sudėtingesnę padėtį pateks tie teisės normas taikantys subjektai, kurie negalės pasiremti teisės analogija, pvz., administracinėje srityje.

Mes manome, kad tam tikro teisinio reguliavimo vakuumo, atsirandančio Konstituciniam Teismui priėmus nutarimą, problema yra viena esminių apibrėžiant Konstitucinio Teismo statuso turinį. Ne veltui ji nuolat nagrinėjama ne tik praktiniu, bet ir bendresniu – teoriniu aspektu [13, 43-54; 14, 55-72]. Atsižvelgiant į problemas aktualumą ir siekiant užtikrinti teisinio reguliavimo nepertraukiamumą Europos valstybėse, kuriose veikia konstituciniai teismai, yra nustatytos įvairios teisinės galimybės ar prielaidos išspręsti šią problemą [15]. Manome, kad ir Lietuvos teisėje galėtų būti suformuluotos specialios teisės normos, kurios tiksliau reglamentuotų teisės spragų, atsirandančių Konstituciniam Teismui priėmus nutarimą, padarinius. Šiuo atveju nesiūlome konkrečių sprendimų, tačiau manytina, kad galimi du būdai. Vienas iš jų – Seimo statute nustatyti tvarką, kaip kuo greičiau patikslinti teisinį reguliavimą Konstituciniam Teismui priėmus nutarimą. Dabar dažnai atsitinka taip, kad Konstituciniam Teismui pripažinus teisės normą prieštaraujančia Konstitucijai, ilgai išlieka teisinio reguliavimo vakuumas. Į tai atkreipia dėmesį ir mokslininkai [16, 10]. Kitas variantas – patikslinus Konstitucinio Teismo įstatymą, nustatyti Konstitucinio Teismo prerogatyvą suformuluoti papildomas sąlygas, kaip įsigalioja Konstitucinio Teismo nutarimas.

Su Konstitucinio Teismo galimybėmis šalinti iš teisės sistemos nekonstitucines teisės normas susijusi ir kita teisinė aktualija. Reikalas tas, kad nagrinėjant pareiškėjo suformuluotą ginčo dalyką – ar konkrečios įstatymo normos atitinka Konstituciją arba įstatymus, kartais būna akivaizdu, jog reikėtų nagrinėti bei vertinti ir kitų teisės normų teisėtumą. Iki šiol Konstitucinis Teismas tvirtai laikosi pozicijos, kad vertinti nepaminėtas pareiškime teisės normas nepriklauso jo įgaliojimams. Galima manyti, kad toks nusistatymas yra pagrįstas ir paaiškinamas vadovaujantis Konstitucijoje ir Konstitucinio Teismo įstatyme įtvirtintu Teismo statusu. Šiais atvejais remiamasi ir bendroju civilinio proceso principu, kad teismas nagrinėja tik pareiškėjo suformuluotą ginčo dalyką. Negana to, Konstitucinis Teismas laikosi ir kitos nuomonės – jeigu pareiškėjo atstovas bandytų išplėsti ginčo dalyką, Teismas tokios iškeltos naujos problemos nenagrinėtų, nes ji nebuvo suformuluota pareiškime.

Taigi kalbant apie atvejus, kai susiduriama su neginčijamų teisės normų teisėtumo problema, tačiau pareiškėjas apie jas neužsimena, Konstituciniam Teismui geriausiu atveju telieka tai paminėti nutarimo konstatuojamojoje dalyje. Šiuo atveju Teismas tartum pabrėžia, kad jis mato šią aktualiją, tačiau jos sprendimą palieka įstatymų leidėjui.

Paminėsime kitą šios problemos aspektą. Konstitucijoje ir Konstitucinio Teismo įstatyme yra pasakyta, kad Konstitucinis Teismas taip pat nagrinėja, ar neprieštaruja Konstitucijai ir įstatymams Vyriausybės aktai. Taigi gali atsitikti taip, kad nagrinėjant, ar Vyriausybės nutarimo normos atitinka Konstituciją, iškils kitas klausimas – ar atitinka Konstituciją įstatymas, kuriuo remiasi ginčijama Vyriausybės norma. Beje, Konstitucinis Teismas su ja susidūrė byloje, kai buvo nagrinėjamas valstybės paslaptis ir jų apsaugą reglamentuojančių teisės normų konstitucingumas. Iš esmės iškilo norminių teisės aktų netiesioginės kontrolės klausimas. Jis, beje, sprendžiamas kai kuriose teisinėse sistemose [17]. Manome, kad kaupiantis Konstitucinio Teismo patirčiai, ir šias problemas galėtų išspręsti įstatymų leidėjas, tobulindamas įstatymų konstitucinės justicijos reguliavimą.

Konstitucinio Teismo nutarimų rezoliucijose ir, suprantama, jas pagrindžiančiuose argumentuose bei motyvuose pasitaiko apibrėžimų, kad ginčijama įstatymo norma yra neteisėta tik tam tikru aspektu. Pavyzdžiui, Konstitucinis Teismas nutarė, kad viena iš Baudžiamojo proceso kodekso normų prieštaruoja Konstitucijai “ta apimtimi, kuria ribojama asmens teisė skųsti teismui nutarimą areštuoti turtą” [18]. Panašiai Konstitucinis Teismas suformulavo savo rezoliuciją ir kitoje byloje. Joje buvo sakoma, kad Vyriausybės nutarimo vienas iš punktų prieštaruoja įstatymui tik ta dalimi, kuri nustato policijos pareigūnų nedraudiminius įvykius [19]. Kitu atveju buvo nuspręsta, kad įstatymo ginčijama struktūrinė dalis (straipsnis) prieštaruoja Konstitucijai tik pagal formaliai apibrėžiamas ribas. Antai vienoje byloje, nors pareiškėjas kėlė visos teisės normos teisėtumo klausimą, Konstitucinis Teismas nutarė, kad

Konstitucijai prieštarauja tik Administracinių teisės pažeidimų kodekso 50 str. dispozicija [20]. Minėti pavyzdžiai iliustruoja Konstitucinio Teismo siekį kiek įmanoma tiksliau formuluoti nutarimo rezoliuciją. Taip stengiamasi nesukurti didesnės teisės spragos, padėti teisės normą taikančiai institucijai priimti konkretų sprendimą.

Kalbant apie minimus atvejus, kuriuos mokslininkai apibūdina kaip konstitucinių teismų “dalinius sprendimus” [21, 33,34], reikėtų paminėti dar ryškesnius atvejus, kai Konstitucinis Teismas, spręsdamas teisės normos teisėtumo klausimą, vertina normas remdamasis prielaida, kad jos gali būti suprantamos alternatyviai. Pavyzdžiui, Konstitucinis Teismas pripažino, kad socialinio draudimo įstatymų konkrečios normos neprieštarauja Konstitucijai tik tuomet, kai vertinimas, ar šios normos atitinka Konstituciją, grindžiamas vien konkrečiu aiškinimu [22].

Išvados

Žvelgiant į Konstitucinio Teismo veiklą Lietuvos teisės kūrimo aspektu ir vertinant šią veiklą moksliniu bei praktiniu požiūriu, galima iškelti kai kurias problemas ir numatyti jų sprendimo kryptis.

Pirma, tikslinga tobulinti Konstitucinio Teismo statuso teisinį reguliavimą ir reglamentuoti, kaip turėtų elgtis Konstitucinis Teismas, kai, nagrinėjant konkrečią bylą, iškyla pareiškėjo neginčijamų teisės normų teisėtumo problema.

Antra, yra prielaidų teigti, kad Konstitucinio Teismo nutarimuose atskleistos teisinio reguliavimo ydingumo, nenuoseklumo problemos turėtų būti įvertinamos įstatymų leidimo institucijoje ir priimami atitinkami sprendimai.

Trečia, atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos teisės raidoje itin aktuali yra teisės spragos problema, tikslinga suteikti Konstituciniam Teismui teisinę galią pripažinti, jog atitinkamų visuomeninių santykių teisinis nereguliuojimas gali būti prielaida pripažinti šią padėtį neatitinkančia Konstitucijos.

Ketvirta, Lietuvos teisėje turėtų būti suformuluotos teisės normos, kuriomis būtų tiksliau reglamentuojamos teisės spragos, atsirandančios Konstituciniam Teismui priėmus nutarimą, padariniai. Pvz., galima patikslinti Konstitucinio Teismo įstatymą ir nustatyti Konstitucinio Teismo prerogatyvą suformuluoti papildomas sąlygas, kaip įsigalioja Konstitucinio Teismo nutarimas.

LITERATŪRA

1. **Vilniuje** įsikūrusio viešosios nuomonės ir rinkos tyrimo centro “Vilmorus” sociologinio tyrimo duomenimis, į klausimą, ar galima pažeidinėti įstatymus, 1997 m. vasario mėn. neigiamai atsakė 57 proc. gyventojų, o birželio mėn. – 35 proc. 32 proc. gyventojų manymu, įstatymų negalima pažeidinėti, o 28 proc. mano, kad pažeidinėti įstatymus galima, jei tai kitiems nedaro žalos. Tik 19,4 proc. gyventojų iki 25 metų amžiaus mano, kad įstatymų pažeidinėti negalima. Nuo 26 iki 35 metų tokių yra 27 proc. (D. Gudavičiūtė “Šalyje įstatymus gerbia tik trečdalis žmonių” // Lietuvos rytas. 1997 m. gruodžio 4 d.).
2. **Konstitucinio Teismo** 1996 m. vasario 28 d. nutarimas “Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. rugpjūčio 30 d. nutarimo Nr. 1164 “Dėl dalies Žemės ūkio ministerijos įmonių paskolų kapitalizavimo” atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos biudžetinės sandaros įstatymo 13 straipsniui, Lietuvos Respublikos žemės ūkio ekonominių santykių valstybinio reguliavimo įstatymo 9 straipsniui ir Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 43 straipsnio pirmajai daliai” // Valstybės žinios. 1996 m. kovo 6 d. Nr. 20-537.
3. **Konstitucinio Teismo** 1995 m. balandžio 20 d. nutarimas “Dėl Lietuvos radijo ir televizijos statuto 7 bei 9.3 straipsnių, taip pat dėl “Radijo ir televizijos programų

- transliavimo valstybinių įrenginių nuomos privačioms redakcijoms konkursų organizavimo techninės komisijos nuostatų” 3 bei 12 punktų atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai” // Valstybės žinios. 1995 m. balandžio 26 d. Nr. 34-847.
4. **Konstitucinio Teismo** 1993 m. lapkričio 8 d. nutarimas “Dėl Lietuvos Respublikos 1993 m. kovo 16 d. įstatymo “Dėl Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo dalinio pakeitimo ir papildymo” atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai” // Valstybės žinios. 1993 m. lapkričio 17 d. Nr. 61-1166.
 5. **Konstitucinio Teismo** 1996 m. lapkričio 23 d. išvada “Dėl Respublikos Prezidento paklausimų, ar per Seimo narių rinkimus nebuvo pažeistas Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymas” // Valstybės žinios. 1996 m. lapkričio 27 d. Nr. 114-2644.
 6. **Konstitucinio Teismo** 1997 m. gruodžio 3 d. nutarimas “Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. gruodžio 5 d. nutarimu Nr. 530 patvirtintų Asmenų draudimo valstybės lėšomis ir kompensacijų mokėjimo juos sužeidus ar jiems žuvus ryšium su tarnyba sąlygų 4 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos policijos įstatymo 48 straipsniui” // Valstybės žinios. 1997 m. gruodžio 10 d. Nr. 112-2849. Šiame nutarime Konstitucinis Teismas atskleidė teisinių sąvokų dviprasmiškumą, netolygų jų vartojimą įstatyme ir nutarime, pabrėžė, kad, pvz., reguliuojant draudimo valstybės lėšomis santykius, būtina atsižvelgti į asmens veiksmų sąsają su padariniais.
 7. **Daugelyje** valstybių nenumatomos specialios procedūros, kaip turi būti nagrinėjami konfliktai dėl teisės spragų. Antai Portugalijos Konstitucinis Teismas tam tikrais atvejais savo nutarimuose gali pasiremti tuo, kad jei įstatymuose konkretūs visuomeniniai santykiai nereguliuoti, tai gali būti pagrindas pripažinti šią situaciją nekonstitucine. Panašiai yra ir Vokietijoje. Konstitucinis Teismas, nagrinėdamas bylas, kuriose sprendžiami Federacijos ir subjektų kompetencijos klausimai, gali pareikšti, kad atsakovas, nereguliuavęs atitinkamų santykių, pažeidė ieškovo konstitucines teises. Vokietijoje fizinių ir juridinių asmenų skundai dėl teisės spragų priimami tik tada, kai Konstitucijoje yra speciali nuoroda dėl būtinumo priimti konkretų įstatymą.
 8. **Konstitucinio Teismo** 1994 m. balandžio 21 d. nutarime “Dėl Lietuvos Respublikos santuokos ir šeimos kodekso 6 straipsnio antrosios dalies, 11 straipsnio ir 12 straipsnio antrosios dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai” buvo akcentuojama: “[...] Todėl bažnytinės santuokos registravimo subjektų nepaminėjimas šioje normoje (kodekso 12 straipsnio antroje dalyje. – J. Ž.) ir 11 straipsnyje turi būti vertinamas kaip teisės spraga, o ne kaip Konstitucijai prieštaraujanti norma. Konstitucinis Teismas nesprenžia teisės spragų klausimų. Tai yra įstatymų leidėjo prerogatyva.” Šis argumentas buvo pagrindas Konstituciniam Teismui daryti išvadą, kad konkreti teisės norma neprieštaruja Konstitucijai (žr.: Valstybės žinios. 1994 m. balandžio 27 d. Nr. 31-562).
 9. **Konstitucinio Teismo** 1994 m. liepos 11 d. sprendimas “Dėl bylos “Dėl Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo 10 ir 11 straipsnių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai” nutraukimo” // Valstybės žinios. 1994 m. liepos 15 d. Nr. 54-1033.
 10. **Konstitucinio Teismo** 1998 m. kovo 10 d. nutarimas “Dėl Lietuvos Respublikos valdininkų įstatymo 20 straipsnio trečiosios dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai” // Valstybės žinios. 1998 m. kovo 13 d. Nr. 25-650.
 11. **Konstitucinio Teismo** 1996 m. gruodžio 19 d. nutarimas “Dėl Lietuvos Respublikos valstybės paslapčių ir jų apsaugos įstatymo 5 ir 10 straipsnių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai, taip pat dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. kovo 6 d. nutarimų Nr. 309 ir Nr. 310 atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso normoms” // Valstybės žinios. 1996 m. gruodžio 31 d. Nr. 126-2962.
 12. **Pavyzdžiui**, Austrijoje nustatyta, kad teisės aktas panaikinamas, Ispanijoje ir Vokietijoje – aktas negalioja, Italijoje – aktas anuliuojamas.
 13. **Lapinskas K.** “Konstitucinės priežiūros institucijų sprendimų realizavimo problemos” // Konstitucinės priežiūros institucijų sprendimų teisinės prigimties, galių ir realizavimo

problemos. Orzeczenia instytucji nadzoru konstytucyjnego – problemy związane z ich charakterem prawnym, mocą oraz realizacją. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo ir Lenkijos Respublikos Konstitucinio Tribunolo konferencijos medžiaga. – V., 1997. P. 43-54.

14. **Czeszejko-Sochacki Z.** “Konstitucinio Tribunolo nutarimų dėl norminių aktų prieštaravimo Konstitucijai teisinės pasekmės”, *ibid.*
15. Pavyzdžiui, Turkijos Konstitucijoje nurodyta Konstitucinio Teismo galimybė nustatyti datą, kada įsigalioja jo nutarimas, bet ne vėliau kaip per metus. Šie klausimai reglamentuojami ir Austrijos Konstitucijoje – Konstitucinis Teismas turi galimybę nustatyti, nuo kada pradedamas taikyti jo nutarimas. Panašių išlygų galimybė numatyta Portugalijos, Vokietijos, Vengrijos įstatymuose.
16. **Jačkonienė J.** “Penkerių metų teisės spraga, arba apgailėtinas įstatymų leidėjo bejėgiškumas” // *Justitia*. 1997. Nr. 5.
17. **Pavyzdžiui**, Vokietijos Konstitucinio Teismo įstatyme nurodyta, jog, nagrinėdamas konstitucinį skundą, Konstitucinis Teismas gali pripažinti teisės aktą prieštaraujančiu Konstitucijai dėl to, kad jis remiasi nekonstituciniu įstatymu. Konstitucinis Teismas šiuo atveju pripažįsta įstatymą prieštaraujančiu Konstitucijai (*erga omnes effect*). Pagal Ispanijos Konstitucinio Teismo įstatymą tokiu atveju sprendimas gali būti priimtas, tačiau tai galima nuspręsti plenariniame teismo posėdyje.
18. **Konstitucinio Teismo** 1997 m. spalio 1 d. nutarimas “Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 195 straipsnio penktosios dalies ir 242 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai” // *Valstybės žinios*. 1997 m. spalio 7 d. Nr. 91-2289.
19. **Konstitucinio Teismo** 1997 m. gruodžio 3 d. nutarimas “Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. gruodžio 5 d. nutarimu Nr. 530 patvirtintų Asmenų draudimo valstybės lėšomis ir kompensacijų mokėjimo juos sužeidus arba jiems žuvus ryšium su tarnyba sąlygų 4 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos policijos įstatymo 48 straipsniui” // *Valstybės žinios*. 1997 m. gruodžio 10 d. Nr. 112-2849.
20. **Konstitucinio Teismo** 1997 m. lapkričio 13 d. nutarimas “Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 50 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai” // *Valstybės žinios*. 1997 m. lapkričio 19 d. Nr. 104-2644.
21. **Garlicki L.** “Konstitucinio Tribunolo nutarimų rūšys ir teisinė prigimtis” // Konstitucinės priežiūros institucijų sprendimų teisinės prigimties, galių ir realizavimo problemos. Orzeczenia instytucji nadzoru konstytucyjnego – problemy związane z ich charakterem prawnym, mocą oraz realizacją.
22. **Konstitucinio Teismo** 1997 m. kovo 12 d. nutarimas “Dėl Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo 5 straipsnio, Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 8 straipsnio antrosios dalies 1 punkto ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. sausio 26 d. nutarimo Nr. 142 “Dėl Lietuvos Respublikos 1995 m. vasario 20 d. nutarimo Nr. 266 “Dėl Lietuvos Respublikos Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklių patvirtinimo” dalinio pakeitimo” 1 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai” // *Valstybės žinios*. 1997 m. kovo 15 d. Nr. 23-546.

Some Issues of the Creation of Lithuanian Law and the Constitutional Court

J. Žilys, Acting Assoc. Prof.

Law Academy of Lithuania

SUMMARY

The Constitution of the Republic of Lithuania was approved in the Referendum on 25 October 1992. It consolidated the doctrine of constitutional review and its practical form – the Constitutional Court of the Republic of Lithuania. The foundation of the Constitutional Court and its already developed practical activities stimulate to evaluate more thoroughly the place and role of this institution in the state's system of law. Such an aim is predetermined by an undoubtedly active work of the Constitutional Court in the process of the creation of Lithuanian law.

The co-ordination of the inner relations in the organisation of the Lithuanian state is directly linked up with a dynamic development of law; however, while creating Lithuanian law one faces up with a lot of theoretical and practical problems. These processes determine some discrepancies of an objective and subjective character. One of them is the conformity of the laws and the norms of substatutory legal acts with the Constitution.

The rulings of the Constitutional Court, evaluating the correspondence of legal norms with the Constitution, always cause legal social consequences. In the cases when a legal norm is recognised to be not in compliance with the Constitution, there appear real legal consequences - this legal norm becomes eliminated from a legal system, i.e., it can not be applied any more. In this and the other case, i.e. when legality of a legal norm is not negated, the arguments as well as motives of the ruling passed by the Constitutional Court may also be evaluated by the aspect of legal sources. Thus, it is obvious that the acts of the Constitutional Court – no matter how they might be estimated within the system of legal sources – are a real legal phenomenon, the more comprehensive scientific survey which will help to evaluate the problems of the creation of law in Lithuania in a broader legal panorama.

According to the author's opinion, the most important and decisive role of the acts of the Constitutional Court is that they constantly underline the fundamental principle of the superiority of the Constitution. It is very important especially now when Lithuanian law is being formed. These acts are also important in the political process as they compose preconditions for avoiding more acute conflicts, and settling political disputes on the bases of the Constitution.

Legal positions which are formed by the Constitutional Court in its rulings are often not new ones, they are known in comparative law. However, in one way or another, they are important especially now, when the formation of law often goes on spontaneously as well as contradictory. Here are some such legal positions: a law or a substatutory act can not be used retroactively; substatutory legal acts can not overstep the boundaries of the functioning of laws; in the system of legal norms there can not be such legal norms which would contradict or negate each other; the general aim of a law has to correspond to the content of norms of a law. These are only some legal positions which are also being examined in this article.

